

امر به معروف و نهی از منکر و روشهای تربیتی آن در قرآن کریم

عالیه ایزدی، محسن بذرگر

alieh.izadi@gmail.com

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی اهمیت و جایگاه امر به معروف و نهی از منکر و روشهای تربیتی آن در قرآن کریم با روش کتابخانه ای و از طریق مطالعه و بررسی متون دینی و قرآن کریم صورت گرفته است. فریضه امر به معروف و نهی از منکر جزء فروع دین مقدس اسلام بوده و توصیه های متعدّد و مکرری در آیات قرآنی و احادیث و روایات در مورد ضرورت پرداختن به آن صورت گرفته است. از جمله روشهای تربیتی که در قرآن در مورد این فریضه مورد توجه قرار گرفته است عبارتند از: دوری از منکر و تخلّق به اخلاق حسنه، نرمی و مهربانی و روش برخورد مؤدبانه، شناخت روشهای ارایه امر به معروف و نهی از منکر، استفاده از حکمت، موعظه و جدال نیکو، انجام دو فریضه امر به معروف و نهی از منکر در کنار یکدیگر، اعتلای سطح بینش اجتماعی، محترم شمردن عقاید افراد. کلید واژها: امر به معروف و نهی از منکر، روشهای تربیت، قرآن کریم.

مقدمه

پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین (ع) فریضه امر به معروف و نهی از منکر را اساس سایر فرایض الهی شمرده و ترک آنرا موجب از بین رفتن تدریجی احکام اسلامی بر شمرده‌اند (اسلامی، ۱۳۷۵).

اهمیت این امر در دین مقدس اسلام به آن حد است که از نگاه پیامبر اکرم (ص) امر به معروف و نهی از منکر، جانشین خدا در زمین دانسته شده است. (مَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ فَهُوَ خَلِيفَةُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ وَ خَلِيفَةُ رَسُولِهِ). همچنین تحقق و دوام سایر فرایض الهی و نیکی‌ها نیز در گرو اجرای این مهم تلقی گردیده است. (قَوَامُ الشَّرِيعَةِ الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أَقَامَهُ الْحُدُودُ) و خداوند یکی از ویژگی‌های بهترین امتش را امر به معروف نهی از منکر معرفی نموده است (سروش، ۱۳۸۳).

تاکیدهای مکرر قرآن کریم (سوره ی آل عمران آیات ۱۱۰، ۱۱۴؛ سوره اعراف آیات ۱۵۷، ۱۹۹، ۱۶۵؛ سوره لقمان آیه ۱۷؛ سوره هود آیه ۱۱۶؛ سوره حج آیه ۴۱؛ سوره بقره آیه ۴۴؛ و بسیاری از آیات دیگر) و احادیث و روایات معتبر و متعدد در این خصوص، بیانگر ضرورت و اهمیتی است که اسلام از این طریق برای سالم سازی جوامع بشری و مبارزه با عوامل فساد و گناه قائل شده است

از دیدگاه اسلام، دو فریضه امر به معروف و نهی از منکر، از چنان ضرورت و اهمیتی برخوردارند که هیچ کار خوبی نمی تواند با آن برابری کند و امت اسلامی، مادامی بهترین امت هاست که به این دو فریضه عمل کند. قرآن کریم در این باره می فرماید: (كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَاءْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ تُوْمِنُونَ بِاللَّهِ) شما بهترین امتی بودید که پدید آمدید. از این جهت که - امر به معروف و نهی از منکر می کنید و به خدا ایمان دارید (آل عمران، آیه ۱۱۰).

اهمیت و نقش امر به معروف و نهی از منکر در پیشبرد اهداف تربیتی اسلام باندازه ای است که قرآن کریم آن دو را از مهم ترین آرمان های تشکیل دهندگان حکومت اسلامی معرفی کرده، می فرماید: (الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ) همان کسانی که هر گاه در زمین به آنان قدرت بخشیدیم نماز را بر پا می دارند، و زکات می دهند، و امر به معروف و نهی از منکر می کنند، و پایان همه کارها از آن خداست.

سؤالات پژوهش

- ۱- جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در آیات قرآن چگونه است؟
- ۲- روشهای تربیتی امر به معروف و نهی از منکر با توجه به آیات قرآن چه روشهایی می باشد؟
- ۳- ویژگی امران به معروف و ناهیان از منکر با توجه به آیات قرآن چه می باشد؟

روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نوع کتابخانه‌ای بوده و جمع آوری اطلاعات از طریق مطالعه و بررسی متون دینی و قرآن کریم بوده است.

جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در قرآن

باتوجه به آیات قرآن امر به معروف و نهی از منکر کاری است که خداوند انجام می دهد:

«إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ»

خداوند به عدل و احسان و بخشش به نزدیکان فرمان می دهد؛ و از فحشا و منکر و ستم، نهی می کند. (سوره نحل، آیه ۹۰).

قرآن مهمترین وظیفه پیامبران و نشانه بهترین امت را امر به معروف و نهی از منکر می داند:

«وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ»

ما در هر امتی رسولی برانگیختیم که: خدای یگانه را بپرستید؛ و از طاغوت اجتناب کنید (سوره نحل، آیه ۳۶).

"كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ"

شما بهترین امتی هستید که بر مردم ظاهر شده اید؛ به شرط آنکه امر به معروف و نهی از منکر کنید (سوره آل عمران، آیه ۱۱۰).

در آیه شریفه (۱۱۰، سوره آل عمران) امر به معروف و نهی از منکر بر ایمان به خدا مقدم داشته شده که نشانه اهمیت و عظمت این دو فریضه بزرگ الهی و بیانگر این است که این دو واجب، ضامن گسترش ایمان در میان جامعه بشری است؛ و چنانچه این دو فریضه اجرا نشوند، ریشه های ایمان در دلها سست می گردد و پایه های آن فرو می ریزد (انجوی نژاد، برازنده، ۱۳۸۲).

سوره والعصر که اوائل بعثت در مکه نازل شده است، در جمله: «تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ»، اشاره به امر به معروف می کند و از مؤمنان می خواهد تا یکدیگر را به کارهای حق و پایداری در راه خدا سفارش کنند (قرائتی، ۱۳۸۷).
آیاتی از قرآن نیز این فریضه را از وظایف مسلمانان می داند:

"وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ"

باید از شما مسلمانان، عده ای باشند که مردم را به سوی خیر و صلاح دعوت کنند و به نیکوکاری وادارند، و از بدیها برکنار سازند، چنین طائفه ای حتما رستگارند (سوره آل عمران، آیه ۱۰۴).

"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ"

ای کسانی که ایمان آورده اید جان خود و خانواده ی خود را، (به وسیله واداشتن به نیکی و دور کردن از بدی) از آتشی که هیزم آن جسدهای مردم و سنگ است، نگهداری کنید (سوره تحریم، آیه ۶).

لقمان نیز فرزند خود را به انجام این فریضه سفارش می کند:

"يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ"

فرزند من! تو خود نماز بپا دار و دیگران را به معروف و نیکی وادار کن، و از کار زشت برکنار نما، و در این راه با هر آزاری صبر کن، چه آنکه این کار از کارهای مهم است (سوره لقمان، آیه ۱۷).

قرآن انجام این فریضه را از ویژگیهای اهل ایمان به شمار می آورد:

"وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ"

مردان و زنان با ایمان یاور یکدیگرند، امر به معروف و نهی از منکر می کنند (سوره توبه، آیه ۷۱).

«التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ»

توبه کنندگان، عبادت کنندگان، حمد کنندگان جابجا شوندگان برای عبادت، رکوع کنندگان، سجده کنندگان و آمران به معروف و ناهیان از منکر و حافظان حدود الهی (مؤمنند) و به مؤمنان بشارت ده (سوره توبه، آیه ۱۱۲). در این آیه نیز امر به معروف و نهی از منکر، از لوازم ایمان شمرده شده و به آن بشارت داده است.

« الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ »

«آنان که از پیامبر امی که نامش در تورات و انجیل آمده است پیروی می کنند (پیامبری) که آنان را به معروف امر می کند و از منکر باز می دارد» (سوره اعراف، آیه ۱۵۷).

تربیت و امر به معروف و نهی از منکر

یکی از مهم ترین بحث ها، در عرصه علوم انسانی، تربیت انسان است؛ زیرا هدف اصلی رسالت انبیا را تربیت و تزکیه تشکیل می دهند. و انسان، یگانه موجودی است که بیش ترین نیاز را به تربیت و رسیدن به کمال دارد؛ زیرا جانداران دیگر بر اساس غریزه از نخستین لحظه های تولد، راهشان را می یابند و بر همین اساس از خود دفاع کرده، به زندگیشان ادامه می دهند. اما انسان این گونه نیست؛ اگر دست حمایتِ مربیان از سر او برداشته شود، نه تنها به کمال دست نمی یابد، بلکه از همان آغاز، راه فنا را در پیش می گیرد. چنانچه نوزاد انسان از هر زنده جانی ضعیف تر و به تعبیری، حیوان بالفعل است که هیچ قدرت دفاع و زیستن ندارد و کمالی در او مشاهده نمی شود؛ ولی، همین موجود ضعیف، با تربیت و آموزش، به جایی می رسد که سیارات آسمانی را در اختیار می گیرد و با قوه اندیشه و فکر به همه اشیا مسلط می شود. اگر انسان تربیت شود و در مسیر کمال قرار گیرد، روحش اوج می گیرد و به سعادت می رسد و بر قله های پیروزی و کمال یکی پس از دیگری سیطره می یابد. سعدی در این زمینه می گوید:

رسد آدمی، به جایی که به جز خدا نبیند بنگر که تا چه حد است، مکان آدمیت

انسانی که این همه آمادگی برای تربیت شدن دارد، شایسته است که خداوند بهترین راهها را برای تربیت او در نظر گرفته باشد؛ یکی از این راهها امر به معروف و نهی از منکر است که در تربیت فرد و جامعه کاربرد فراوان دارد. پیامبر گرامی اسلام - صلی الله علیه و آله - نیز برای این مبعوث گشت که انسان را هدایت و تربیت کند و استعداد های نهفته آنان را شکوفا سازد؛ از طرفی امر به معروف و نهی از منکر یکی از سنت های مهم در اسلام است که جلو فساد را می گیرد و نوعی خیزش و مشارکت همگانی، در برابر فسادها و نارسایی ها و شاهرایی، برای رسیدن به کمال است.

از نمونه های روشن امر به معروف و نهی از منکر این است که دسته جمعی، توسط مسلمانان این سنت نیکو برگزار شود. امر به معروف و نهی از منکر، برای این تشریح شده است تا طغیان گری رشد نکند (چه طغیان در برابر خدا، چه در برابر خلق خدا)، جامعه ای که به سنت امر به معروف و نهی از منکر عمل نمایند، جامعه ظلم ستیز و شایستگان و زمینه مساعد برای رویش عدل خواهد بود، و جامعه ای که در برابر افراد و گروه های خویش احساس مسؤولیت نکند، آرام آرام به سوی ناامنی به پیش خواهد رفت و زمینه های رشد نابود خواهند شد و استعدادها به هدر خواهند رفت، و در نتیجه، زمینه های ناهنجاری های تربیتی به وجود خواهند آمد؛ از این رو، خداوند، یکی از وظایف مؤمنان را در

شرایطی که اختلاف میان گروه‌های جامعه بالا گیرد، اجرای امر به معروف و نهی از منکر عنوان می‌دارد، آن هم به صورت بسیج عمومی و در این زمینه می‌فرماید: «و اگر دو طایفه از مؤمنان با هم بجنگند، میان آن دو را اصلاح کنید و اگر [باز] یکی از آن دو بر دیگری تعدی کرد، با آن [طایفه‌ای] که تعدی می‌کند، بجنگید تا به فرمان خدا باز گردد. پس اگر باز گشت، میان آن‌ها را دادگرانه سازش دهید و عدالت کنید، که خدا دادگران را دوست می‌دارد» (صداقت، ۱۳۸۴).

آنچه از آیه‌های ذکر شده و نیز از آیه‌های دیگر در می‌یابیم آن است که: پابندی و بالندگی احکام اسلامی در گروه امر به معروف و نهی از منکر است و با اجرای قاطع و کامل این دو شاخه بزرگ از فروع اسلام، می‌توان بدعت‌ها را نابود و سنت پیامبر عزیز را زنده کرد و محیطی سالم پدید آورد.^۱ روشهای تربیتی امر به معروف و نهی از منکر در قرآن کریم

۱- دوری از منکر و تخلّق به اخلاق حسنه:

خداوند در قرآن کریم در آیه ۲ سوره مبارکه صف می‌فرماید: یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ (ای کسانی که ایمان آورده‌اید چرا چیزی می‌گویید که خودتان بر آن عمل نمی‌کنید. یا در آیه‌ای دیگر می‌فرماید: أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ. (آیا مردم را به نیکی دعوت میکنید و خود را فراموش می‌نمایید). نحوه سوال کردن در این آیه نشان از ناپسند بودن امر به معروف بدون عمل کردن به آن است و بدین ترتیب خداوند چنین عنوان می‌نماید که زمانیکه مردم را به نیکی امر می‌کنید خود نیز از آن غافل نشده و به آنها عمل نمایید.

۲- نرمی و مهربانی و روش برخورد مؤدبانه:

از عطف و مهربانی و جلب محبت، می‌توان به عنوان ابزاری بسیار قدرتمند در تاثیرگذاری روی افراد استفاده نمود. در قرآن کریم خداوند از حضرت موسی و برادرش هارون می‌خواهد که در برخورد با فرعون با نرمی گفتگو نمایند (فقولو له قولاً لئینا). سخن گفتن و نصیحت کردن چنانچه از دایره ادب و نزاکت خارج شود چه بسا اثرات سوئی خواهد داشت ما مأموریم به برخورد صحیح و منطقی، چنانچه خدای کریم می‌فرماید: ادفع بالتی هی احسن... (مؤمنون، آیه ۹۶).

و یا در آیات ۳۴ سوره ی فصلت، ۱۰ سوره ی مزمل، ۶۳ سوره ی فرقان و ۱۸ و ۱۹ سوره ی نازعات نیز به همین مهم تأکید شده است. بنابراین راهنمایی مخاطب با شیوه‌ی ذکر جنبه‌های عقلی یا حکمت و یادآوری جنبه‌های عاطفی یا موعظه و استفاده از شیوه‌های مناظره علمی گوناگون می‌تواند تأثیرات به‌سزایی داشته باشد (اشتهاری، ۱۳۷۲).

۳- شناخت روشهای ارایه امر به معروف و نهی از منکر:

با الهام از آیه شریفه وَ اتَّوَالِیْبُوتُ مَنْ اَبَواِیْهَا (سوره بقره، آیه ۱۸۹) چنین استنباط می‌گردد که برای هر کاری راهی وجود دارد و قبل از اقدام به هر عملی، باید راه و روش و شیوه صحیح آنرا پیدا کنیم. امر به معروف و نهی از منکر نیز از این قاعده مستثنی نیست. فلذا ضروری است تا قبل از اقدام راه و روش مناسب آن شناخته شده و از این طریق اقدام گردد.

۴- استفاده از حکمت، موعظه و جدال نیکو:

^۱ . امر به معروف و نهی از منکر - از هیئت تحریریه موسسه در راه حق، ص ۳.

خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: از طریق حکمت و منطق یا موعظه و نصیحت و جدال نیکو مردم را به راه خدا دعوت کن. در امر به معروف و نهی از منکر باید به سخنان و عقایدی تکیه کرد که قابل خدشه نباشد. به سخنان محکمی که مورد قبول همه است حکمت گفته می‌شود. مراد از موعظه حسنه نیز موعظه‌هایی است که بر اساس محبت و بیان نیکو باشد و در زمان و مکان مناسب با شیوه‌های صحیح انجام شود و منظور از مجادله نیکو نیز پذیرفتن نقاط قوت دیگران و استدلال و مقابله به مثل در شیوه‌ها است (سروش، ۱۳۸۳).

۵- انجام دو فریضه امر به معروف و نهی از منکر در کنار یکدیگر:

همانطور که در آیات و احادیث متعدّد مشاهده می‌کنیم این دو فریضه امر به معروف و نهی از منکر همواره در کنار یکدیگر ذکر گردیده‌اند. از این نکته می‌توان چنین نتیجه گرفت که عنوان کردن یکی از آنها بدون تأکید بر دیگری کار ناقصی خواهد بود. بر این اساس زمانیکه فردی را امر به معروف می‌کنیم باید وی را از منکر نیز باز داریم و همینطور زمانیکه از فردی می‌خواهیم تا عمل منکری را ترک نماید باید عمل نیکو و برآورنده‌ای را نیز در عوض آن به وی یاد دهیم. چنانکه در آیه ۷۸ سوره هود می‌بینیم که حضرت لوط ابتدا روش صحیح ارضاء نیاز جنسی را به قوم گناهکار خود پیشنهاد می‌دهد و سپس آنها را از روش غلط نهی می‌کند. به طور خلاصه زمانی که فردی را از رفتار منکری باز می‌داریم لازم است تا کار شایسته‌ای را که به جای آن کار باید انجام دهد را نیز به وی معرفی کنیم (محدثی، ۱۳۷۷).

۶- اعتلای سطح بینش اجتماعی

آگاهی بخشی و بالا بردن سطح معرفت عمومی جامعه در خصوص اهمیت و اجرای این فریضه‌ی الهی، یکی از عوامل مؤثر در تحقق این دستور الهی و از جایگاه والایی برخوردار است. چنانچه خداوند اجرای امر به معروف و نهی از منکر را از صفات مردان و زنان مؤمن و نیز موجب نزول رحمت خداوند و عین اطاعت حق می‌داند. (سوره ی توبه، آیه ی ۷۱) و نیز می‌فرماید: ... مردم باید امر به معروف و نهی از منکر کنند... و آمرین به معروف و ناهیان از منکر سعادت‌مند و رستگارند. (سوره ی آل عمران، آیه ی ۱۰۴) توجه به نیازهای روانی انسان و نیازسنجی جامعه می‌تواند عامل مهمی در جهت، افزایش آگاهی‌های اجتماعی باشد. جامعه بشری با بهره‌گیری از حس جستجوگری انسان، تمایل به خوبی‌ها و نیکی‌ها و فضایل و مسایل اخلاقی، عفت، راستی و صداقت و حسن‌خداجویی به عنوان نیازی فطری انسان و در نهایت با تحکیم ارتباط مؤثر با خداوند، می‌تواند به سعادت دنیوی و اخروی دست یابد.

۷- محترم شمردن عقاید افراد

هر کس عقیده و راهی انتخاب کرده که برایش عزیز و زیباست اگر عقاید وی از طرف دیگران مورد توهین واقع شود او نیز واکنش نشان می‌دهد.

ما حق نداریم جوانی که با قیافه‌ای ظاهر گشته که با عقاید ما در تنافی است به او توهین روا داریم چرا که نه تنها این گفتار ما در او اثر نمی‌کند بلکه واکنش او را هم دربر خواهد داشت قرآن کریم مسلمانها را از توهین به بتها بر حذر می‌دارد چرا که واکنش آنها هم توهین به خدای متعال خواهد بود قرآن می‌فرماید: *ولا تسبواالذین یدعون من دون الله فیسبواالله عدواً بغير علم* (انعام ۱۰۸)

در برخورد با افراد گناهکار که عقاید خاص خودشان را دارند باید تفهیم نمود که ما می‌خواهیم شما را ارشاد نماییم و راهی که انتخاب نموده‌ای صحیح نمی‌باشد و راهی بهتر و عقیده‌ای بهتر از این وجود دارد که تو راه خیر و صلاح

رهنمون می سازد ولی اگر از همان ابتدا به نوع لباس و نوع رفتار اشخاص توهین شود واکنش منفی آنها رادر پی خواهد داشت (باغبان پور، ۱۳۸۹).

ویژگیهای آمران به معروف و ناهیان از منکر

از آیات قرآن استفاده می شود که کسانی در امر به معروف موفق ترند که:

۱- اهل توبه و سجده و رکوع و قیام باشند.^۲

۲- هرگز توقع مادی از مردم نداشته باشند.^۳

۳- گفتار و بیانشان؛

الف- حق و دلپسند باشد «إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ» (سوره فاطر، آیه ۱۱۰).

ب- به بهترین بیان باشد؛ مخاطب مسلمان باشد یا غیر مسلمان؛ «قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا» (سوره بقره، آیه ۸۳).

۴- سخنانشان منطقی باشد؛ در سراسر قرآن، کلمات برهان و بینه بارها به چشم می خورد؛ حتی از کفار می خواهد تا اگر منطقی دارند، عرضه کنند.^۱

۵- از تحقیر دیگران بیرهیزند و به خاطر انجام منکر توهینی نکنند.

۶- از کلمات عاطفی، نرم و محبت آور استفاده کنند.

قرآن، انبیا را برادر مردم معرفی می کند.^۲ و این تعبیر، بهترین اهرم برای جذب مردم است (قزائنی، ۱۳۸۷).

نتیجه گیری

با توجه به مطالب بیان شده می توان نتیجه گرفت:

۱- که فریضه امر به معروف و نهی از منکر از واجباتی است که با صراحت و تأکید فراوان در آیات قرآن آمده و روشهایی برای اجرا و تربیت افراد نیز ارائه شده است که عبارتند از: دوری از منکر و تخلّق به اخلاق حسنه، نرمی و مهربانی و روش برخورد مؤدبانه، شناخت روشهای ارایه امر به معروف و نهی از منکر، استفاده از حکمت، موعظه و جدال نیکو، انجام دو فریضه امر به معروف و نهی از منکر در کنار یکدیگر، اعتدالی سطح بینش اجتماعی، محترم شمردن عقاید افراد.

۲- در میان واجبات دینی، امر به معروف و نهی از منکر از جایگاه بخصوصی برخوردار است و در ایجاد بهداشت روانی و آرامش روانی افراد در جامعه نقش ویژه ای دارد.

۳- با توجه به قرآن کریم و روایات رسیده از پیامبران الهی و ائمه معصومین (ع)، امر به معروف و نهی از منکر یکدیگر در جامعه، نقش مهمی در بهبود زندگی دنیوی و اخروی ما انسانها دارد.

^۲ .سوره توبه، آیه ۱۱۲.

^۳ .سوره هود، آیه ۲۹.

^۱ .سوره بقره، آیه ۸۳.

^۲ .سوره شعراء، آیه ۱۴۲.

منابع

- ۱- قرآن کریم
- ۲- اسلامی اردکانی، سید حسن (۱۳۷۵). امر به معروف و نهی از منکر. قم. نشر خرم
- ۳- اشتهاوردی، عبدوس (۱۳۷۲) فرازهایی برجسته از سیره امامان شیعه، دفتر تبلیغات اسلامی قم، ص ۲۷۹.
- ۴- انجوی نژاد، سید محمد، برازنده، مطلب. (۱۳۸۲). نگاهی برتر به امر به معروف و نهی از منکر. شیراز: انتشارات نوید شیراز.
- ۵- باغبان پور، امیره (۱۳۸۹). بررسی سیر تذکر لسانی امر به معروف و نهی از منکر در قرآن و روایات، معاونت فرهنگی ستاد احیای امر به معروف و نهی از منکر استان آذربایجان شرقی.
- ۶- سروش، محمد. (۱۳۸۳). امر به معروف و نهی از منکر. پژوهشکده تحقیقات اسلامی. قم. زمزم هدایت
- ۷- صداقت، محمد عارف، ۱۳۸۴، نقش امر به معروف و نهی از منکر در تربیت اسلامی، فصل نامه پژوهش، سایت تبیان زنجان، خرداد ۱۳۸۴.
- ۸- قرائتی، محسن. (۱۳۸۷). ده درس پیرامون امر به معروف و نهی از منکر. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- ۹- محدثی، جواد. (۱۳۷۷). امر به معروف و نهی از منکر سنت های فراموش شده. نشریه کیهان، شماره ۱، ص ۳.